

Çok Katmanlı Tarihi Kentlerde Kent Kimliğinin Korunması: Amasya Örneği

Mertay Ersoy*, Narmin Aghayeva²

¹ Karabük University Graduate Education Institute, Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye

² Karabük University Graduate Education Institute, Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye

*mertaydo67@gmail.com

Özet – Çok katmanlı kentler, kültürel, tarihi, ekonomik ve estetik açıdan önemli değere sahiptirler ve insanlara çeşitli açılardan zengin deneyimler sunarlar. Kent kimliğinin korunması, bir şehrin benzersiz özelliklerinin, tarihi dokusunun, kültürel mirasının ve yerel karakterinin muhafaza edilmesi anlamına gelir. Bu muhafaza yapılaşma, altyapı geliştirme, şehir planlaması ve turizm gibi alanlarda dengeli bir yaklaşımı kapsamaktadır. Amasya, derin tarihi izleri ve çok katmanlı kültürel mirasıyla Türkiye'nin önemli şehirlerinden biridir. Kent, binlerce yıllık geçmişi boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu zenginlik, kentin kimliğini oluşturan temel unsurlardan biridir. Amasya'nın tarihi dokusunun korunması, sadece geçmişe saygı duymakla kalmaz, aynı zamanda gelecek nesillere bir miras bırakmanın da bir yolu olarak görülmelidir. Bu nedenle, kent yönetimi ve yerel halk, kentin iklimi ve coğrafyasına uygun olacak şekilde restorasyon, koruma ve bilinçli kullanım gibi önlemleri alarak tarihi yapıları korumak için çaba harcamaktadırlar. Modernizasyon çalışmaları yapılırken, eski yapıların karakterini ve dokusunu korumak için titizlikle çalışılmaktadır. Ayrıca, Amasya'nın tarihini ve kültürünü yaşatmak için müzeler, festivaller ve diğer etkinlikler düzenlenmektedir. Bu çabalar, Amasya'nın kendine özgü kimliğini koruyarak, hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin ilgisini çekmeye devam etmesini sağlar. Sonuç olarak, Amasya'nın çok katmanlı tarihi kent kimliği, bu şehrin karakterini ve ruhunu yaşatmak ve gelecek kuşaklara aktarmak için koruma ve yenilik arasında sağlam bir denge kurularak sürdürülmelidir. Bunun yanı sıra Amasya'da her gün büyümekte olan nüfusa da uygun yeni yerleşim alanlarının, şehrin tarihi dokusuyla uyumlu, modernist bir yaklaşımla yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler – Kent Kimliği, Tarihi Çevre, Kültürel Miras, Amasya, Kentsel Planlama

Abstract – Multi-layered cities have significant cultural, historical, economic and aesthetic value and offer people rich experiences in various aspects. Preserving urban identity means preserving the unique features, historical texture, cultural heritage and local character of a city. This conservation includes a balanced approach in areas such as housing, infrastructure development, urban planning and tourism. Amasya is one of the important cities of Turkey with its deep historical traces and multi-layered cultural heritage. The city has hosted various civilizations throughout its thousands of years of history. This wealth is one of the basic elements that make up the identity of the city. Preserving Amasya's historical fabric should not only respect the past, but also be seen as a way to leave a legacy to future generations. For this reason, the city administration and local people strive to protect historical buildings by taking measures such as restoration, preservation and conscious use in accordance with the city's climate and geography. While modernization works are carried out, meticulous efforts are made to preserve the character and texture of the old buildings. In addition, museums, festivals and other events are organized to keep Amasya's history and culture alive. These efforts ensure that Amasya preserves its unique identity and continues to attract the attention of both locals and visitors. As a result, Amasya's multi-layered historical city identity should be maintained by establishing a solid balance between preservation and innovation in order to keep the character and spirit of this city alive and pass it on to future generations. In addition, new residential areas suitable for the ever-growing population in Amasya; It is recommended that it be built with a modernist approach that is compatible with the historical texture of the city.

Keywords – Urban Identity, Historical Environment, Cultural Heritage, Amasya, Urban Planning

1.Giriş

"Çok Katmanlı Tarihi Kentlerde Kent Kimliğinin Korunması: Amasya Örneği" başlıklı akademik yazının amacı, Amasya'nın zengin tarihsel ve kültürel mirasını koruyarak, kentin benzersiz kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Bu çalışmada, Amasya'nın doğal çevresi, tarihsel süreçleri, kültürel değerleri, ekonomik yapısı ve toplumsal dinamikleri

detaylı bir şekilde analiz edilerek, kentin kimliğini oluşturan temel unsurların belirlenmesi ve bu unsurların korunması için gerekli stratejilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, modernleşme ve kentsel dönüşüm süreçlerinin Amasya'nın tarihsel ve kültürel dokusuna etkileri incelenerek, koruma ve yenileme arasında dengeli bir yaklaşımın nasıl sağlanabileceği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin,

sivil toplum kuruluşlarının ve halkın katılımının önemi vurgulanmakta, kent kimliğinin korunmasında toplumsal bilincin artırılması gerektiği belirtilmektedir. Çalışma, Amasya örneği üzerinden diğer tarihi kentler için de uygulanabilir modeller ve politikalar geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Kent kimliği, kentin imajını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen, benzer unsurlar içermesine rağmen kendine has yaklaşımlar barındıran; kentin sakinlerinden sürekli olarak etkilenen, gelişen, sürekliliği olan ve geçmişin tarihsel, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısıyla şekillenen, geçmiş göz ardı etmeksizin günümüzün dinamikleriyle ilerleyen bir ilişki ağdır.

Kent, bireyin yaşam alanıdır. Kentler, kırsal bölgeleri içine alarak genişleyen, yaşam, çalışma ve eğlence gibi işlevler için kentli bireyin günün her saati planlandığı, üretim ve tüketimin gerçekleştiği alanlardır [1].

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kimlik, "Toplumsal bir varlık olarak insana ait belirti, nitelik ve özelliklerle, bir kişinin belirli bir birey olmasını sağlayan koşulların bütünü" olarak tanımlanmaktadır [2].

2. Materyal ve Metot

Materyal

Amasya, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer alan, kendine özgü doğal ve tarihi zenginlikleriyle dikkat çeken bir şehirdir. Amasya'nın tarihi geçmişi, endüstriyel bir altyapıya sahip olmamasına rağmen, doğal ve tarihi güzellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Tarihi süreç boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu süreçte birçok kültürel birikim edinmiştir. Şehir, coğrafi konumu ve verimli arazileri sayesinde tarım ve hayvancılığın gelişmesine katkı sağlamıştır.

Amasya'nın tarihi kimliği, endüstriyel bir geçmişten ziyade tarımsal ve kültürel mirasa dayanmaktadır. Tarım ürünleri yetiştiriciliği ve el sanatları, Amasya'nın ekonomik temellerini oluşturmuştur. Buğday, mısır, pirinç gibi ürünlerin yetiştirildiği verimli topraklar, şehrin tarımsal potansiyelini artırmıştır. Ayrıca, el dokuması halılar, kilimler ve seramik işçiliği gibi geleneksel el sanatları da Amasya'nın kültürel mirasını zenginleştirmiştir.

Çalışma alanı olan Amasya ilinde bir çok kültürel miras yapısı bulunmaktadır ve Amasya kentinin incelenmesindeki gaye buradan gelmektedir.

Metot

Amasya kentinde yerinde gözlem yapılmıştır. Konu hakkında literatür taraması yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. Şehrin yerlilerinden görüş alınmıştır.

3. Bulgular

Kent Kimliği

Kimlik kelimesinin anlamı, genel olarak, "canlıların ve nesnelerin fark yaratan, ayırt edici özelliklerinin bütünüdür." Kimlik; kültürel ve sosyal unsurlar içeren, oldukça kapsamlı bir kavramdır. Bireylerde olduğu gibi, şehirlerin de kendilerine özgü nitelikleri, kimliği ve karakteri vardır.. "Her kentin, her dönemin bir kimliği vardır". Kimlik kavramının kapsamlı olmasından dolayı, "kentlerin kuruluşuna etki eden faktörler", "ekonomik faaliyetler" ve "mimari özellikler" temel alınarak farklı kimlik tanımlamaları yapılmaktadır. Şehir kimliği ve unsurları, belirli bir yer içinde yıllar boyunca şekillenmektedir [3].

Lynch'e (1960) göre kent kimliği, bir kenti diğerlerinden ayıran ve benzersiz kılan özellikler ile o kente özgü olduğu tartışmasız kabul edilen unsurlar olarak tanımlanmaktadır [4].

Bir kentin kimliğini tanımlarken o kentin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir; yani doğal çevresi, coğrafyası, geçirdiği kültürel evreler, gelenek ve görenekleri, inanç sistemi, ekonomik yapısı, politik, yasal ve yönetsel çerçevesinin belirlenmesi önemlidir. Bu incelemenin sonucunda yapılacak yorum ve bu yorumun algılanma biçimi, kentin kimliğini ortaya koyacaktır [5].

Kentsel çok katmanlılık, tarihsel arkeoloji ve kentsel arkeoloji kavramları çerçevesinde tartışılmış, ardından arkeoloji kavramı koruma bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Amacı, koruma kavramının çevre koruma ve kent arkeolojisi kavramlarına evrim sürecini anlamaktır [6].

Kent kimliğini oluşturan bileşenleri ise aşağıdaki gibi sıralandırabiliriz;

- Tarih ve Kültürel Miras
- Mimari ve Şehir Planlaması
- Doğal Çevre ve Coğrafya
- Sosyal ve Demografik Yapı
- Ekonomi ve Endüstri
- Kültürel Etkinlikler ve Yaşam Tarzı

Tarih ve Kültürel Miras

Miras kavramı; UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi'nde, "geçmişten gelen, bugün birlikte yaşadığımız ve gelecek nesillere aktaracağımız kalıt" olarak ifade edilmektedir [7]. Anıt, kültürel mülk gibi kelimelerin yerine kullanılan miras kavramı, son yıllarda kullanım alanının sürekli gelişmesiyle birçok anlam değişikliğine uğramıştır [8].

Can' a göre, "kuşaktan kuşağa aktarılacak gelen her türlü eserler ile değerler bir ülkenin zenginliği olarak görüldüğünden ve gelecek kuşaklara aktarmak için sahip çıkılması gerektiğine inanıldığından tüm bu değerler bütününe kültürel miras denilmiştir" [9]. Bu nedenle, toplumun ortak hafızasını anlatan, geleceğe referans sağlayan ve insan yaşamını zenginleştiren değerler bütünü kültürel miras olarak ele alınmaktadır [10].

UNESCO (2003)'e göre, somut kültürel miras kapsamındaki öğeler "taşınmaz kültür ve tabiat öğeleri" ve "taşınır somut kültürel miras" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Taşınır somut kültürel miras; el sanatları, heykeller, resimler, el yazmaları gibi öğeleri kapsarken, taşınmaz kültür ve tabiat öğeleri; toplum için önem taşıyan anıtlar, bina grupları, yerleşim yerlerini içermektedir. Somut mirasa vurgu yapan, UNESCO'nun Dünya Mirası Sözleşmesi'ne (1972) göre somut kültürel miras; anıtlar, yapı grupları ve sitlerden oluşmaktadır.

Anıtlar: Tarih, sanat ve bilim açısından olağanüstü evrensel değere sahip mimari eserler; heykel ve resim alanındaki başyapıtlar; arkeolojik özellikler taşıyan elemanlar ve yapılar; kitabeler, mağaralar ve çeşitli elemanların birleşimleridir.

Yapı Toplulukları: Mimarileri, uyumları ve arazi üzerindeki konumları nedeniyle tarih, sanat ve bilim açısından olağanüstü öneme sahip, ayrı ya da birleşik yapı gruplarıdır.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik açılarından olağanüstü evrensel değere sahip, insan yapımı eserler veya doğa ve insanın ortak eserlerini ve arkeolojik sit alanlarını içeren bölgelerdir [11].

Tarih ve kültürel miras tanımına uygun olarak da İstanbul ve Roma şehirlerini örnek gösterebiliriz.

Görsel 1. İstanbul

Görsel 2. Roma

Mimari ve Şehir Planlaması

Kentler, tarih boyunca kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan çeşitlilik gösteren yapılar olarak evrilmiştir. Bu evrim sürecinde, kentlerin mimarisi ve şehir planlaması, kent kimliğinin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Mimarlık, bir kentin fiziksel çehresini belirleyen önemli bir unsurdur ve kent kimliğinin oluşturulmasında etkili rol oynar. Kentlerin mimari yapısı, tarihi binalar, anıtlar, sokaklar ve meydanlar, o kentin kültürel ve tarihi mirasını yansıtarak kimlik oluşumuna katkı sağlar. Şehir planlaması, kentin fiziksel yapılanmasını düzenleyen ve yönlendiren bir süreçtir. Kentlerin altyapısı, ulaşım ağları, yeşil alanlar, konut ve ticaret bölgeleri gibi unsurlar, şehir planlaması tarafından belirlenir. Bu unsurların doğru bir şekilde planlanması ve yönetilmesi, kentin kimliğinin korunmasında ve güçlendirilmesinde önemli bir rol oynar. Mimari ve şehir planlaması, kent kimliğinin oluşumunda ve korunmasında önemli bir role sahiptir. Kentlerin fiziksel çevresi ve yapılaşması, kentin tarihi, kültürel ve sosyal kimliğini yansıtarak benzersiz bir karakter kazanmasına yardımcı olur. Bu nedenle, kent planlaması ve mimarlık güçlendirilmesi ve sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşıdığı söylenebilir [12]

Tarih ve kültürel miras tanımına uygun olarak da New York'un merkezi Times Square bölgesi veya Paris'in simgesel Champs-Élysées caddesi, mimari ve şehir planlamasının kent kimliğini oluşturan etkili örnekleridir.

Görsel 3. New York

Görsel 4. Paris

Mimari ve şehir planlaması, kent kimliğinin oluşumunda ve korunmasında önemli bir role sahiptir. Kentlerin fiziksel çevresi ve yapılaşması, kentin tarihi, kültürel ve sosyal kimliğini yansıtarak benzersiz bir karakter kazanmasına yardımcı olur. Bu nedenle, kent planlaması ve mimarlık

alanında yapılan çalışmaların, kent kimliğinin güçlendirilmesi ve sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşıdığı söylenebilir [13]

Doğal Çevre ve Coğrafya

Kentler, doğal çevreleri ve coğrafi konumlarıyla birlikte gelişir ve kendi benzersiz kimliklerini oluştururlar [14] Kentlerin doğal çevresi, onların benzersiz karakterlerini belirleyen önemli bir unsurdur. Yeşil alanlar, su kaynakları, dağlar, denizler ve iklim koşulları gibi doğal unsurlar, kentin kimliğini belirlemede etkili rol oynar. Örneğin, Venedik'in kanalları ve Amsterdam'ın su yolları, bu şehirlerin benzersiz doğal özellikleridir ve kent kimliğinin oluşmasında önemli bir role sahiptir. Coğrafi konum, bir kentin kültürel ve ekonomik gelişimini etkiler ve dolayısıyla kent kimliğini belirler. Deniz kenarında bulunan kentlerin deniz ticaretiyle ilişkilendirilmesi veya dağlık bölgelerde yer alan kentlerin tarım ve hayvancılıkla ilişkilendirilmesi gibi örnekler, coğrafyanın kent kimliğini şekillendirmedeki önemini gösterir. Bolu şehrinin ormanları ve ormanlarda bulunan doğal gölleri ile Denizlide oluşan Pamukkale Travertenleri kentin kimliğini oluşturan unsurlardan biridir [15]

Görsel 5. Bolu

Görsel 6. Denizli

Sosyal ve Demografik Yapı

Kentlerin sosyal yapısı, şehirde yaşayan insanların kültürel, etnik, dini ve sosyal kimliklerini yansıtır. Kentlerin mahalleleri, semtleri, etnik mahalleleri ve kültürel merkezleri, kentin sosyal yapısının önemli unsurlarıdır. Kentlerin demografik yapısı, şehirde yaşayan nüfusun yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim seviyesi gibi özelliklerini yansıtır. Kentlerin nüfus yoğunluğu, göç hareketleri, yaşam tarzları ve demografik trendler, kentin sosyal ve kültürel dokusunu etkiler. Örneğin, genç ve dinamik bir nüfusa sahip olan kentlerde yaşam tarzı ve kültürel etkinlikler farklılık gösterebilir, bu da kentin kimliğini etkiler. Örneğin Türkiye'de demografik olarak en zengin şehrimiz Hatay'dır. Öğrenci sayısının oldukça fazla olduğu Eskişehir'de de öğrenci sayısının fazla olması kent kimliğini belirleyen önemli unsurlardandır [16]

Görsel 7. Hatay

Görsel 8. Eskişehir

Ekonomi ve Endüstri

Kentlerin ekonomik yapısı, şehirdeki işletmelerin çeşitliliği, istihdam sektörleri, gelir dağılımı ve ticaret hacmi gibi faktörlerle belirlenir [17] Bu unsurlar, kentin ekonomik kimliğini oluşturur ve kentin dışarıya olan algısını etkiler. Kentlerin endüstriyel yapısı, şehirdeki üretim faaliyetleri, fabrikaların varlığı, sanayi bölgeleri ve endüstriyel tesisler gibi unsurlarla belirlenir. Endüstriyel faaliyetler, kentin ekonomik büyüklüğünü, istihdam seviyelerini ve teknolojik gelişimini yansıtır. Buna örnek olarak demir-çelik fabrikalarının bulunduğu endüstri şehirleri Zonguldak/Ereğli ve Karabük kentlerini örnek gösterebiliriz [18].

Görsel 9. Zonguldak/Ereğli

Görsel 10. Karabük

Kültürel Etkinlikler ve Yaşam Tarzı

Kentler, kültürel etkinlikler ve yaşam tarzlarıyla kendine özgü kimliklerini oluşturur ve geliştirirler. Festivaller, konserler, sergiler, tiyatro gösterileri, edebiyat etkinlikleri gibi kültürel aktiviteler, kent sakinlerinin toplumsal bağlarını güçlendirir ve şehre dışarıdan gelen ziyaretçilerin ilgisini çeker. Kentlerin yaşam tarzı, kentin genel atmosferini ve kimliğini büyük ölçüde etkiler. Yaşam tarzı, kent sakinlerinin günlük yaşam alışkanlıkları, sosyal etkileşimleri, boş zaman aktiviteleri ve tüketim alışkanlıkları gibi unsurları içerir. Bir kentin yaşam tarzı, o kentin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısının bir yansımasıdır [19] Bunlara örnek olarak her yıl düzenlenen ve Adana'nın simgesi haline gelen Uluslararası Portakal Festivali ve Balıkesir/Edremit'te düzenlenen Zeytinlik Rock Festivali gösterilebilir.

Görsel 11. Adana

Görsel 12. Balıkesir/Edremit

Amasya

Amasya, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde konumlanmış ve tarihi MÖ 4000'lere kadar uzanan eski bir şehirdir. Tarihi boyunca Hititler, Frigler, Persler, Makedonlar, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılar gibi pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde şehzadelerin eğitim gördüğü bir merkez olarak tanınır. [20]

Şehrin ortasından geçen Yeşilirmak, Amasya'nın doğal güzelliklerini ve tarihi dokusunu tamamlar. Yeşilirmak kıyısında yer alan ve antik döneme ait olan Pontus Krallığı'na ait kral mezarları, şehrin simgelerindedir. Aynı zamanda, tarihi Amasya evleri, dar sokakları ve ahşap mimarisi ile kentin özgün kimliğini yansıtır [21]

Amasya, aynı zamanda bilim ve kültür alanında önemli bir merkez olmuştur. Ünlü coğrafyacı Strabon, Amasya doğumludur ve kentin tarihine dair önemli bilgiler sunmuştur. Ayrıca, şehzadelerin yetiştiği bu şehir, birçok padişahın da gençlik yıllarını geçirdiği bir eğitim merkezi olmuştur [22]

Amasya Tarihi

Antik Dönem Tarihi

Hititler ve Kaşkalar:

Amasya ve çevresi, MÖ 2. binyılda Hitit İmparatorluğu'nun hakimiyeti altındaydı. Hitit metinlerinde Amasya'nın "Hattuşa" (Boğazköy) ve "Alacahöyük" gibi önemli Hitit merkezlerine yakın olduğu belirtilmiştir. Bölge, Kaşkalar olarak bilinen savaşçı bir halkın da etkisi altındaydı.

Frigler ve Kimmerler:

Hitit İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra (MÖ 12. yüzyıl civarı), bölge Friglerin hakimiyetine girdi. Ancak, Kimmerler tarafından yıkıma uğradılar (MÖ 7. yüzyıl).

Amasya, antik dönemde sadece stratejik bir askeri merkez değil, aynı zamanda önemli bir ticaret ve kültür merkeziydi [23]

Helennistik Dönem Tarihi

Büyük İskender'in İmparatorluğu:

MÖ 334 yılında Pers İmparatorluğu'nu yenilgiye uğratan Büyük İskender, Anadolu'yu da fethetti. İskender'in ölümünden sonra (MÖ 323), imparatorluk generalleri arasında bölüştü ve Helenistik Krallıklar dönemi başladı.

Pontus Krallığı:

Helenistik dönemde, Amasya Pontus Krallığı'nın başkenti oldu. Pontus Krallığı, MÖ 301 yılında I. Mithridates tarafından kuruldu. Krallık, Amasya'nın stratejik konumundan yararlanarak bölgesel bir güç haline geldi. Pontus Krallığı'nın en ünlü hükümdarı olan VI. Mithridates Eupator (MÖ 120-63), Amasya'yı bir kültür, ticaret ve askeri merkez olarak daha da geliştirdi. Mithridates VI, Roma İmparatorluğu'na karşı uzun süre direnen bir lider olarak bilinir. Mithridatik Savaşlar olarak bilinen bu savaşlar, Amasya ve çevresinde de büyük etkiler yarattı. Sonuç olarak, Pontus Krallığı MÖ 63 yılında Roma tarafından yenilgiye uğratıldı ve Roma'nın bir parçası haline geldi [24]

Helenistik dönemde Amasya, Pontus Krallığı'nın merkezi olarak büyük bir siyasi, kültürel ve ekonomik öneme sahipti. Şehir, bu dönemde Anadolu'nun önemli bir merkezi haline gelmiş ve Helenistik kültürün izlerini taşımıştır. Helenistik dönemde Amasya, sadece bir krallık başkenti olarak değil, aynı zamanda Helenistik dünyanın önemli bir parçası olarak da öne çıkmıştır [25]

Roma ve Bizans Dönemi Tarihi

Roma İmparatorluğu:

MÖ 63 yılında, Mithridates VI'nın Roma'ya karşı yenilgisinin ardından, Pontus Krallığı'nın toprakları Roma İmparatorluğu'nun bir parçası haline geldi. Amasya da bu süreçte Roma egemenliğine girdi [26].

Amasya, Roma döneminde önemli bir askeri ve idari merkez haline geldi. Stratejik konumu nedeniyle Roma'nın doğu sınırlarını koruma görevini üstlendi. Şehir, Roma yollarının kavşağında yer alması nedeniyle ticari açıdan da önemliydi. Amasya'da, Roma dönemine ait birçok yapı inşa edildi. Bunlar arasında tiyatrolar, hamamlar, tapınaklar ve su kemerleri bulunmaktadır. Ayrıca, Roma döneminde Amasya'da inşa edilen kamu binaları ve diğer yapılar, şehirdeki sosyal ve kültürel yaşamın gelişmesine katkıda bulundu [27].

Roma döneminde Amasya, önemli bir piskoposluk merkezi haline geldi. Bu dönemde şehirdeki dini yapılar ve Hristiyanlıkla ilgili yapılar da arttı [28].

Bizans İmparatorluğu:

MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı olarak ikiye bölünmesiyle, Amasya Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) bir parçası haline geldi. Bizans döneminde Amasya, önemli bir dini ve idari merkez olarak varlığını korudu. Bizans döneminde de Amasya, doğu sınırlarını korumak için stratejik bir nokta olarak önemini korudu. Sasaniler ve Araplarla yapılan savaşlarda Amasya, bir garnizon kenti olarak işlev gördü. Şehir surları ve savunma yapıları bu dönemde güçlendirildi. Bizans döneminde de Amasya, ticaret yolları üzerinde önemli bir durak olarak kaldı. Şehirdeki ticari ve ekonomik faaliyetler, Bizans döneminde de canlılığını sürdürdü [25].

Amasya, Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir şehir olarak varlığını sürdürmüş, stratejik konumu, ticari önemi ve dini merkez olması ile öne çıkmıştır. Bu dönemlerde inşa edilen yapılar ve şehirdeki gelişmeler, Amasya'nın zengin tarihi mirasının bir parçasını oluşturmaktadır [29].

Selçuklu Dönemi Tarihi

Anadolu Selçuklu Devleti:

1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nden sonra, Selçuklular Anadolu'yu fethetmeye başladılar. 1075 yılında Amasya, Selçuklu hakimiyetine girdi. Selçuklular döneminde Amasya, önemli bir idari ve askeri merkez olarak görevine devam etti. Stratejik konumu nedeniyle Selçuklu Devleti'nin doğu ve batı arasındaki bağlantısını sağlamada kritik bir rol oynadı. Şehir, aynı zamanda Anadolu'nun iç kesimlerinin savunmasında da önemli bir üs olarak kullanıldı. Selçuklu dönemi boyunca Amasya'da birçok cami, medrese, köprü ve hamam inşa edildi. Bu yapılar, Selçuklu mimarisinin ve sanatının önemli örneklerini oluşturur. Özellikle camiler ve medreseler, Amasya'nın kültürel ve dini hayatında merkezi bir rol oynadı [30].

Osmanlı Dönemi Tarihi

Osmanlı İmparatorluğu:

Amasya, 1386 yılında Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı topraklarına katıldı. Bu dönemde şehir, Osmanlı Devleti'nin Anadolu'daki önemli merkezlerinden biri haline geldi. Osmanlı İmparatorluğu'nda Amasya, şehzadelerin eğitim gördüğü ve valilik yaptığı önemli bir şehir olarak bilinir. Birçok Osmanlı şehzadesi, burada valilik yaparak devlet yönetimi konusunda tecrübe kazandı. II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid gibi önemli Osmanlı padişahları, Amasya'da valilik yapmışlardır [31].

Osmanlı döneminde Amasya, eğitim ve kültür açısından önemli bir merkez haline geldi. Medreseler, camiler ve diğer eğitim kurumları, şehrin entelektüel hayatına katkıda bulundu. Özellikle II. Bayezid dönemi (1481-1512) sırasında Amasya, bir kültür ve sanat merkezi olarak öne çıktı.

Osmanlı döneminde Amasya'da birçok önemli mimari eser inşa edilmiştir. Camiler, medreseler, köprüler, hamamlar ve kervansaraylar, şehrin mimari dokusunu zenginleştirdi [32].

Cumhuriyet Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti:

Amasya, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecindeki en önemli belgelerden biri olan Amasya Genelgesi'ne ev sahipliği yapmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, ve diğer liderler tarafından yayımlanan bu genelge, Milli Mücadele'nin örgütlenmesi ve bağımsızlık mücadelesinin başlaması için

kritik bir adımdır. Amasya Genelgesi, "Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır" ifadesiyle, ulusal bağımsızlık fikrini vurgulamıştır [33].

Cumhuriyetin ilanından sonra, Amasya, modernleşme sürecine ayak uydurarak çeşitli alanlarda gelişim göstermiştir.

Şehirde eğitim, sağlık ve altyapı alanlarında önemli yatırımlar yapılmıştır. Yeni okullar, hastaneler ve kamu binaları inşa edilmiştir [34].

Amasya, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle önemli bir turizm merkezidir. Osmanlı, Selçuklu ve antik dönemlerden kalma tarihi yapılar, şehre gelen turistlerin ilgisini çekmektedir [35].

Amasya Kültürel Miras yapıları

Görsel 13. Kral Kaya Mezarları

Görsel 14. Kral Kaya Mezarları

Amasya Kral Kaya Mezarları, Türkiye'nin Amasya şehrinde bulunan tarihi bir yapıdır ve Pontus Krallığı dönemine ait kral mezarlarını içermektedir. Bu kaya mezarları, Harşena Dağı'nın yamacında yer alır ve MÖ 3. yüzyıla kadar uzanan bir tarihe sahiptir.

Görsel 15. Aynalı Mağara

Görsel 16. Aynalı Mağara İçi

Aynalı Mağara, Amasya'da yer alan ve antik dönemden kalma önemli bir kaya mezar kompleksidir. Amasya Kral Kaya Mezarları gibi, Aynalı Mağara da Pontus Krallığı dönemine ait olup, antik dönemde oyulmuş kaya mezarlarından biridir.

Görsel 17. Amasya Kalesi Surları

Görsel 18. Amasya Kalesi

Amasya Kalesi, Türkiye'nin Amasya şehrinde yer alan ve tarihi açıdan büyük öneme sahip bir yapıdır. Harşena Dağı'nın zirvesine kurulmuş olan bu kale, hem stratejik konumu hem de tarihi olaylara tanıklık etmiş olması nedeniyle dikkat çekicidir.

Görsel 19. Alçak Köprü

Görsel 20. Alçak Köprü

Alçak Köprü, Amasya'nın önemli tarihi yapılarından biridir ve Yeşilirmak Nehri üzerinde bulunmaktadır. Adını, su seviyesine oldukça yakın olmasından dolayı "Alçak Köprü" olarak almıştır.

Görsel 21. Gök Medrese

Görsel 22. Gök Medrese

Gök Medrese, Amasya şehrinde bulunan tarihi bir medresedir. Gök Medrese, 1276 yılında Büyük Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde inşa edilmiştir. Bu nedenle Selçuklu döneminin önemli eserlerinden biridir.

Görsel 23. Burmalı Minare Camii

Burmalı Minare Camii, Türkiye'nin Amasya şehrinde bulunan tarihi bir camidir. Adını, ilginç ve eşsiz bir mimari özelliği olan "burmalı" minaresinden alır.

Görsel 24. Amasya Darüşşifası

Amasya Darüşşifası, Türkiye'nin Amasya şehrinde bulunan tarihi bir sağlık kuruluşudur. "Darüşşifa" terimi, Osmanlı döneminde hastane veya sağlık merkezi anlamına gelir. Amasya Darüşşifası, Osmanlı İmparatorluğu'nun döneminde önemli bir sağlık merkezi olarak hizmet vermiştir.

Görsel 25. Amasya Yalıboyu Evleri

Görsel 26. Amasya Yalıboyu Evleri

Amasya Yalıboyu Evleri, Türkiye'nin Karadeniz bölgesinde bulunan Amasya şehrindeki Yeşilirmak Nehri'nin kıyısında yer alan tarihi konutlardır. Yalıboyu, Amasya'nın tarihi dokusunu ve mimari mirasını yansıtan önemli bir bölgedir.

Görsel 27. II. Bayezid Külliyesi

Beyazıt Külliyesi, Türkiye'nin Amasya şehrinde bulunan tarihi bir külliye kompleksidir. Osmanlı döneminde yapılan bu külliye, II. Beyazıt tarafından yaptırılmıştır.

Görsel 28. Amasya Saat Kulesi

Amasya Saat Kulesi, Osmanlı dönemi mimarisinin etkilerini taşımaktadır ve şehrin kent kimliğini oluşturan önemli eserlerdendir.

Görsel 29. Amasya Çilehane Camii

Amasya Çilehane Camii, Türkiye'nin Amasya şehrinde bulunan tarihi bir camidir. Çilehane terimi, sufilerin ibadet ve meditasyon için kullandığı özel bir odadır. Bu cami, çilehane olarak kullanılan bir yapının camiye dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur.

Görsel 30. Amasya Saraydüzü Kışlası

Kışla, dönemin Osmanlı mimarisinin izlerini taşır. Genellikle kesme taş veya tuğla gibi geleneksel malzemeler kullanılarak yapılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın önderi Mustafa Kemal ve arkadaşları, 12 Haziran 1919'da Amasya'ya geldiklerinde burada misafir edilmişlerdir. Kurtuluş Savaşı tarihinde önemli bir yere sahip olan Amasya Genelgesi, burada tartışılıp hazırlanmıştır.

Görsel 31. Amasya Tren Garı

Amasya Tren Garı, Türkiye'nin Amasya şehrinde bulunan tarihi bir tren istasyonudur. Tren garı, Amasya'nın tarihî dokusunu yansıtan önemli bir yapıdır.

I. RESULTS

Amasya'nın çok katmanlı tarihi yapısı ve kültürel zenginlikleri günümüze kadar dönemlerin koruma kanunlarına göre korunarak gelmiştir. Tarihsel dönem ilerledikçe de bu kültürel zenginlik kentin kimliğini oluşturmuştur. Kent kimliğinin korunması, şehrin özgünlüğünü korur ve Amasya'nın tarihsel ve kültürel mirasının gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Bu, yerel halkın kültürel bağlılığını güçlendirirken, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğe de katkıda bulunur.

II. DISCUSSION

Çalışmada incelediğimiz kent kimliği öğelerine örnek olan şehirleri irdeleyerek Amasya kenti için de aynı çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar ise restorasyon ve konservasyon, yerel halk ve ilgili kurumlara eğitim ve bilgilendirme, kültürel miras yapılarına düzenli bakım ve denetim olabilir. Bu çalışmalarının sonucunda da Amasya kenti için kent kimliğini koruyarak toplumsal farkındalık sağlayabiliriz.

III. CONCLUSION

Amasya örneği, çok katmanlı tarihi kentlerde kent kimliğinin korunmasının, tarihî ve kültürel mirasın sürdürülebilir yönetimi ile mümkün olduğunu göstermektedir. Amasya'nın tarihî zenginliği, mimarisi, doğal güzellikleri ve kültürel birikimi, şehrin kendine özgü kimliğini oluşturmakta ve bu

kimliğin korunması için kapsamlı bir strateji gerektirmektedir. Tarihî yapılarının restorasyonu, kültürel etkinliklerin desteklenmesi, yerel halkın bilinçlendirilmesi ve sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi, Amasya'nın kent kimliğini koruma ve geleceğe taşıma çabalarında önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, Amasya'nın deneyimi, benzer çok katmanlı tarihi kentler için örnek teşkil etmekte ve tarihî kimliğin korunmasının modern kent yaşamı ile nasıl uyumlu hale getirilebileceğine dair değerli bir model sunmaktadır.

IV. ACKNOWLEDGMENT

Bu yazıyı birlikte hazırladığımız Sayın Prof. Dr. Narmin AGHAYEVA hocama ve yüksek lisans eğitimimde benim en büyük destekçim değerli teyzem Duygu Vefikuluçay Yılmaz'a teşekkür ederim.

[1] Altuntepe, M. Ö. N. (2008). Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent Ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 3(11). <https://doi.org/10.19168/Jyu.17305>

[2] [Http://tdkterim.gov.tr](http://tdkterim.gov.tr)

[3] Şendil G. N. (2017). Kent Kimliği: Safranbolu Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

[4] Kısakürek, Ş., & Bayazıt, E. (2018). Kahramanmaraş Kenti Örneği'nde Kent Kimliği Ve Kentsel Donatı Elemanları. Turkish Journal Of Forest Science, 2(1), 49-59. <https://doi.org/10.32328/Turkjforsci.408372>

[5] Demirsoy M.S. (2006). Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

[6] Bedel E. (2017) Çok Katmanlı Kentte Mekansal Süreklilik ve Sürdürülebilir Planlama Yaklaşımları: Tarihi Yarımada – Tahtakale, İstanbul. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

[7] <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> 1972

[8] Vecco, M. (2010) A Definition of Cultural Heritage: From the Tangible to the Intangible. Journal of Cultural Heritage, 11, 321-324. <https://doi.org/10.1016/j.culher.2010.01.006>

[9] Rukancı, F. (2018). Kültürel Mirasın Gelecek Kuşaklara Aktarılması ve Tanıtımında Yazma Eser Kütüphaneciliği. Erdem(74), 99-113. <https://doi.org/10.32704/erdem.450104>

[10] Öksüz Kuşçuoğlu, G., & Taş, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. Yalvaç Akademi Dergisi, 2(1), 58-67.

11 Amasya İli Gümüşhacıköy İlçesi Konut Mimarisinin Somut Ve Soyut Kültürel Miras Kapsamında Mimari Ve Yapıcılık Geleneği Açısından Belgeleme- Ebru Melis 2023

12 Evren İlgar Kent Kimliği Ve Kentsel Değişim 2008

[13] Ekşi, U., & Gürün, F. (2020). Şehir, Şehirleşme Ve Yerel Yönetimler. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 12(1), 83-99.

[14] İnci Kır 2009 Kent Meydanlarının Kent Kimliği Üzerine Etkileri; İzmir Örneği

[15] Turgut, H., Yavuz Özalp, A., & Erdoğan, A. (2012). Artvin İlinde Doğal Çevrenin Kent Kimliğine Etkileri. Turkish Journal Of Forestry, 13(2), 172-180. <https://doi.org/10.18182/Tjf.56769>

[16] Burhan Can 2021 Demografik Geçiş Teorisi Açısından Türkiye'nin Demografik Geçiş Aşamaları Ve Nüfuslanma Süreci

[17] Karadağ, A., & İncedere, L. (2020). Kentsel Belleğin Sürdürülebilirliği Açısından İzmir'deki Endüstri Miras Alanlarının Önemi: Alsancak Liman Ardi Bölgesi Örneği. Ege Coğrafya Dergisi, 29(1), 57-71.

- [18] Planlama 2004/3 Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi Ali Ulu*, İlknur Karakoç**
- [19] Görkemli, H., Tekin, G., & Baypınar, Y. E. (2013). Kültürel Etkinlikler Ve Kent İmajı - Mevlana Törenlerinin Konya Kent İmajına Etkilerine İlişkin Hedef Kitlelerin Görüşleri. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2(1).
- [20] Yılmaz, Y. (2020). Amasya Şehri'nin İklim Yapısı Ve Özellikleri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (Aralık Özel Sayı) , 167-186.
- [21] Karacalı, A. O. (2021). Amasya Yaliboyu Evlerinin Mimari Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme Ve Bir Öneri. Uluslararası Disiplinlerarası Ve Kültürlerarası Sanat, 6(13), 15-25.
- [22] Şimşirgil, A. (1996). Xvi. Yüzyılda Amasya Şehri. Tarih İncelemeleri Dergisi, 11(1), 77-109.
- [23] Sir Gavaz, Ö. (2018). Çankiri-Çorum-Amasya Hattı Üzerindeki Hitit Yerleşimlerinin Lokalizasyon Sorunlarıyla İlgili Genel Bir Değerlendirme. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(2), 1251-1264. <https://doi.org/10.17218/Hititsosbil.463003>
- [24] <http://www.amasya.gov.tr/helenistik-cag>
- [25] <https://amasya.ktb.gov.tr/Tr-59475/Tarihce.Html>
- [26] Gözlük Kırmızıoğlu, P., & Akbacak, H. (2018). Amasya Roma Dönemi İnsanları. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(2), 1631-1650. <https://doi.org/10.17218/Hititsosbil.460421>
- [27] <http://www.amasya.gov.tr/Roma-Donemi>
- [28] Gözlük Kırmızıoğlu, P., & Akbacak, H. (2019). Amasya İnsanlarında (Roma Dönemi) Sağlık Yapısı. Antropoloji(38), 110-117. <https://doi.org/10.33613/Antropolojidergisi.640773>
- [29] Keskin, E. (2018). Amasya Müzesi'nde Sergilenen Bizans Dönemi'ne Ait Bezemeli İki Lahit. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (Ibad), 3(2), 920-932. <https://doi.org/10.21733/Ibad.479278>
- [30] <http://www.amasya.gov.tr/Selcuklu-Donemi>
- [31] Renda, G. (1976). Amasya İii. Beyazıt Külliyesindeki Muvakkithane. Sanat Tarihi Yıllığı(6), 181-206.
- [32] <http://www.amasya.gov.tr/Osmanli-Donemi>
- [33] Evsile, Mehmet. "Amasya Tamimi Ve Atatürk'ün Amasya'daki Faaliyetleri". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 14, No. 40 (September 1997): 70-83.
- [34] Kolay, E. (2016). Amasya'da Geç Dönem Osmanlı Ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları Hakkında Genel Bir Değerlendirme. Asosjournal, 29(29), 482. <https://doi.org/10.16992/Asos.1243>
- [35] Şenol, E. (2010). Amasya'nın Cumhuriyet Dönemi Kentsel Gelişim Süreci ve Kentleşme Sorunları.
- Görsel 1. <https://tr.foursquare.com/v/kaleticaret/4e2ec8141f6ed9df9018edd3?openPhotoId=572d7a3acd10eebee5bf15cd>
- Görsel 2. <https://museums.eu/museum/details/784/colloseum>
- Görsel 3. <https://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g46536-d8299163-i282893592-FlyNYON-Kearny-New-Jersey.html>
- Görsel 4. https://www.shutterstock.com/tr/search/cloudy-paris-day?image_type=photo&page=8
- Görsel 5. <https://www.bolugundem.com/haber/16205878/bolunun-cazibe-merkezi-ilceleri-ve-dogal-guzellikleri>
- Görsel 6. <https://www.neredekal.com/blog/pamukkale-travertenleri-hakkinda-merak-edilen-8-sey/>
- Görsel 7. <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/7905>
- Görsel 8. <https://geliyoom.com/eskisehir-ogrenci-sehri-mi/>
- Görsel 9. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/sanayi/erdemir-ise-alim-surecinde-genel-yetenek-ve-teknik-bilgi-sinavlari-tamamlandi/681005>
- Görsel 10. <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/fabrikalar-kuran-fabrika-kardemir-810953.html>
- Görsel 11. <https://www.neredekal.com/uluslararası-portakal-cicegi-karnavali-aktivite-detay/>
- Görsel 12. <https://www.haberturk.com/2020-de-20-festival-2549868>
- Görsel 13. <https://www.flickr.com/photos/sinandogan/35564112393>
- Görsel 14. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/harsena-dagi-ve-pontus-kral-kaya-mezarlarıyla-ilgili-unesco-dosyasi-tamamlandi/2696481>
- Görsel 15. <https://tatilcenter.wordpress.com/tag/aynali-magara-resimleri/>
- Görsel 16. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/TurizmAktiviteleri/aynali-magara-1>
- Görsel 17. https://www.tripadvisor.com/Tourism-g13156700-Merzifon_Amasya_Province-Vacations.html
- Görsel 18. <https://amasya.ktb.gov.tr/TR-59516/amasya-kalesi.html>
- Görsel 19. <https://www.duybunu.com.tr/tr/amasya/merkez/gezi-rehberi/alcak-kopru/>
- Görsel 20. <https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/06022013/ad24c840-7df7-4092-9279-964fe9e0583d.jpg?format=jpg&quality=50>
- Görsel 21. https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/SehirRehberi/GezilecekYer/20211020162415367_2.jpg?format=jpg&quality=50
- Görsel 22. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/gezilecekyer/gok-medrese>
- Görsel 23. <https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/burmali-minare-camii-ve-turbesi>
- Görsel 24. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/sabuncuoğlu-serefeddin-tip-ve-cerrahi-tarihi-muzesi>
- Görsel 25. <https://www.nerdenere.com/yaliboyu-evleri-i319048>
- Görsel 26. https://www.tripadvisor.com/Attractions-g1600795-Activities-Amasya_Amasya_Province.html
- Görsel 27. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/gezilecekyer/ii-bayezd-kulliyesi>
- Görsel 28. https://www.tripadvisor.com.tr/Hotel_Review-g1600795-d2323177-Reviews-Amasya_Ogretmenevi-Amasya_Amasya_Province.html
- Görsel 29. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/gezilecekyer/clehane-cam>
- Görsel 30. https://tr.wikipedia.org/wiki/Amasya_Saray%C3%BCz%C3%BC_K%C4%B1%C5%9Flas%C4%B1
- Görsel 31. <https://www.t4haber.com.tr/amasya-nin-asirlik-belediye-binasinin-restorasyonunda-sona-gelindi/579100/>